

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

František Hynšt

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Bludný Holanďan

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vypracoval:

František Hynšt

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Josef Lorenc

Bludný Holand'an

The Flying Dutchman

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....

.....

Poděkování:

Děkuji panu Bobovi Jakešovi, že mne přivedl k pálení dřevem, dále panu Mgr. Josefu Lorencovi za inspiraci, konzultaci a toleranci. Děkuji akademické malířce Věře Vejsové, za dodatečnou pomoc. Dík patří také mé slečně Kateřině Jiroutové, za vynikající nafocení a celé mé rodině za všeobecnou podporu.

Abstrakt:

HYNŠT, František: Bludný Holanďan

České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

2012, 49 s. Diplomová práce

Klíčová slova: věčný Žid, Ahasver, Bludný Holanďan, keramický objekt, flauta, kamenina pálená dřevem

Teoretickopraktická práce na téma Bludný Holanďan je inspirovaná legendami o mýtu věčného bloudění. Symbolickými postavami tohoto mýtu v našem kulturním prostoru byl legendární Žid Ahasver a Bludný Holanďan. Práce podává stručný přehled různých modifikací těchto legend. Dále se zabývá díly z různých tvůrčích oborů i období, které se těmito příběhy inspirovaly. Praktická část práce je realizací keramických objektů. Jsou to stylizované plastiky historického typu holandské lodě (flauta, menší třístěžní loď s nízkým ponorem a typickým hruškovitým tvarem). Je to vlastně symbol neustálého bloudění po moři, po nekonečném prostoru moře. Technologický proces realizace je specifickou variantou středověkých výpalů a povrchové úpravy keramiky.

Abstract:

HYNŠT, František: The Flying Dutchman

České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích,

2012. 49 s. Thesis.

Keywords: the Wandering Jew, Ahasver, the Flying Dutchman, ceramic object, fluyt, woodfired stoneware

Theoretical – practical work with theme The Flying Dutchman is inspiration legends about myth neverending wander. Jude Ahasver and The Flying Dutchman have been symbolic protagonists this myth in our culture space. This work is about modifications legends. This work is about different creative branch of knowlndge and periods, which have been inspiration these stories. The practical work is realization ceramic objects. Objects are stylization to appearance historical Dutch ship (fluyt, smaller ship with three masts, with low draft, with pear – shaped). It is symbol neverending wander along sea. Technological proces realization is specific variation middle ages smoke ceramics.

Obsah:

Úvod	10
1. Věčný žid Ahasver	11
1.1 První předzvěst.....	11
1.2 První zmínka.....	11
1.3 Rozkvět legendy.....	12
1.4 Pojmenování.....	13
1.5 Věčně na cestách.....	14
1.6 Z židovského hlediska.....	14
1.7 Oblíbené téma.....	15
1.8 Pravdivost legendy.....	17
2. Bludný Holand'an	18
2.1 Různé legendy.....	18
2.2 Objevuje se několik jmen.....	19
2.3 Existují skuteční svědci?.....	19
2.4 Existuje rozumné vysvětlení?.....	20
2.5 Vděčné téma.....	21
2.6 Další bludná plavidla.....	23
3. Realizace	26
3.1 Inspirace.....	26
3.2 Technika.....	27
3.3 Způsoby výpalu.....	28
3.4 Materiál.....	29

3.5 Něco málo o lodích.....	29
3.6 Pracovní postup.....	30
3.7 Výpaly.....	32
Závěr.....	34
Seznam použitých zdrojů.....	35
Literatura (tištěné zdroje).....	35
Internetové zdroje (weby).....	35
Příloha I. Seznam obrazové přílohy.....	37
Příloha II. Obrazová příloha.....	38

Úvod

Tato práce ve své teoretické a praktické části v podstatě propojuje dvě věčná témata. Jak přetrvávají v čase příběhy, a jak trvají v čase lidské artefakty.

Jednou z nejstarších legend, kterou naše kultura zná, je legenda o věčně bloudícím člověku, odsouzeného nikde nenajít svůj domov. Tím byl věčný Žid Ahasver. Další z legend má vznik spojený s největší pravděpodobností s postupným rozvojem zámořských cest a objevů. Děsivě rozlehlé prostory moře rozhodně působily na fantazii námořníků a tak vzniká legenda o lodi, Bludném Holanďanovi. I v dnešní době vznikají příběhy o nekonečném bloudění a čekání člověka ve světě.

Stejně staré jako mýty a legendy jsou keramické artefakty, které vytvořili stejní lidé. A tak se stává keramika němým svědkem zámořských cest i ztroskotání.

Teoretická část práce bude tedy hledat různé druhy a zdroje legend a mýtů o Ahasverovi a Bludném Holanďanovi a jejich inspirační sílu pro díla různých umělců v různých dobách. Z těchto přehledů by měl vyplynout zdroj pro inspiraci pro realizaci keramických objektů. Vzhledem k tomu, že se jedná o téma sahající do hluboké historie, je záměrem realizace využít možností historických, tradičních výrobních postupů.

Tím by měly vzniknout objekty, které budou evokovat lehce romantickou, historickou atmosféru legend.

1. Věčný Žid Ahasver

1.1 První předzvěst

Věčný žid byl odsouzen k věčnému bloudění, tedy k nesmrtelnosti a podobná zmínka se poprvé objevuje už ve Starém zákoně, kde Kain zabije svého bratra Ábela a Bůh ho za to potrestá věčným putováním po světě. V knize Genesis se píše: „*Hle vypudil jsi mě dnes ze Země. Budu se muset skrývat před tvou tvář. Stal jsem se na Zemi psancem a štvancem. Každý, kdo mě najde, bude mě moci zabít.*“ Ale Hospodin mu na to řekl: „*Nikoli, kdo by Kaina zabil, bude poznamenán sedmeronásobnou pomstou*“. A Hospodin poznamenal Kaina znamením, aby jej nikdo, kdo ho najde, nezabil.“¹

Ve Starém zákoně je také první zmínka o jméně Ahasver. Je to hebrejský ekvivalent perského krále Xerxese, který je spojován s nesmrtelným Henochem. Henoch byl nejstarší syn Kaina a praotec Noema. Ve Starém zákoně je považován za odborníka v božích tajemství a vyvoleného, který vstoupí do nebe ještě před svou smrtí. Jeho příběh je zapsán v Genesis: „*Všech dnů Henochových bylo tři sta šedesát pět let. I chodil Henoch s Bohem. A nebylo ho, neboť ho Bůh vzal.*“²

Takto bývá vysvětlován počátek legendy o Ahasverovi, věčném Židovi.

Další verze příběhu jsou zmiňovány také v Novém zákoně v evangeliu sv. Matouše, kde Ježíš říká: „*Amen pravím vám: jsou někteří stojících tuto, kteříž neokusí smrti, až i uzří Syna člověka, přicházejícího v království svém.*“³ Římský strážce nazývaný Malchus nebo Markus podle jedné italské pověsti udeřil železnou rukavicí Ježíše Krista do obličeje a byl za to potrestán věčným chozením kolem sloupu a později věčným blouděním po světě. V evangeliu sv. Jana se píše: „*...jeden ze strážců, který stál poblíž, udeřil Ježíše do obličeje...*“⁴ Je to také ten samí Malchus, kterému uřízl ucho Petr v Gesemantské zahradě.

1.2 První zmínka

Legenda o věčném Židovi patří mezi nejznámější tradice křesťanství. Legenda má své kořeny ve starověku, ovšem první písemná zmínka spadá do 13.století v kronice Flores

---

¹ Bible (Genesis 4:14-15)

² Bible (Genesis 6:23,24)

³ Bible (Matouš 18:22)

⁴ Bible (Jan 18:22)

Historiarum. Jak uvádí Jan Fingerland⁵, tak mnich benediktinského kláštera Saint Alban Roger z Wendoveru do kroniky zaznamenal, že klášter navštívil arménský arcibiskup. Ten vyprávěl o setkání s mužem jménem Josef, který byl údajným svědkem ukřižování Ježíše Krista a že od té doby putuje světem. Ve své době se jmenoval Carthaphilus a sloužil jako vrátný v Pilátově domě v Jeruzalémě. V momentě, kdy Ježíš procházel kolem domu na Golgotu, chtěl si odpočinout, ale Cartaphilus ho jen popohnal se slovy: „Jdi, jdi rychleji“, dokonce ho snad i udeřil a Ježíš mu odpověděl: „Já jdu, ale ty tu na mne počkáš, dokud se nevrátím.“ Cartaphilus ho chtě nechtě musel doprovázet na Golgotu a dívat se na jeho strašlivou smrt. Když se pak chtěl vrátit domů, zjistil, že to nejde. Poté si změnil jméno na Josef a stal se věrný křesťanství. V té době mu bylo třicet let a vždy když dovrší věku sta let, vážně onemocní a znovu se ocitá ve věku třiceti let. Žije obyčejným a skromným životem, je velmi zbožný. Mluví velmi málo a jen když je tázán, zodpoví každou položenou otázku. Jen velmi zřídka přijme skromný šat a jídlo. Drobné hned rozdá chudým. Nikde se nezdržuje příliš dlouho, putuje stále dál. V každé další zemi si hbitě osvojí cizí řeč.

O poutníkovi vyprávěli také další dva Arméni, kteří se zastavili v klášteře Saint Alban, takže nebylo pochyb o věrohodnosti historiky, která jen utvrzovala křesťanskou víru.

1.3 Rozkvět legendy

Na dlouhá čtyři staletí se příběh vytratil a objevuje se znovu až od roku 1602, kdy si získává vysoké popularity. Zasloužil se o to biskup z Hamburku Paulus von Eizen v knize s názvem „*Kurtze Beschreibung und Erzehlung von einem Juden/mit Namen Ahasverus*“, český překlad je „Krátké popsání a vyprávění příběhu Žida zvaného Ahasver“. Ještě v době svých studií v roce 1542 se údajně setkal s Ahasverem, který o sobě tvrdil, že je věčný Žid a že je svědkem Kristova ukřižování. Ve své době pracoval jako švec a učení Ježíše Krista považoval za kacířské a bral ho jako buřiče, kterého je třeba odstranit. Bylo mu tedy po vůli, když Krista odsoudili. Když později procházel Kristus s křížem na zádech kolem jeho domu, chtěl si ve stínu odpočinout, ale Ahasver ho odpočinout nenechal, snad ho dokonce i popohnal, aby se mu dostavilo respektu u ostatních Židů. Ale Ježíš mu prorokoval: „Já si odpočinu, ale ty budeš putovat světem až do jeho konce.“

---

⁵ FINGERLAND, J.: *Ahasver – věčně na cestách*. Teologie & Společnost, 3/2005
© Centrum pro studium demokracie a kultury 2001-2012
<http://www.cdk.cz/ts_i.php?pg=clanky&cl=92>

A i dále je vyprávění Paula von Eizena velmi podobné jako předchozí příběh z kláštera Saint Albans a je velice pravděpodobné, že se Eizen nechal příběhem dosti inspirovat. Liší se jen drobnými ač podstatnými nuancemi. Liší se jménem a povoláním věčného Žida, protože původní Cartaphilus není židovské jméno a v žádném případě by nemohl Žid sloužit jako vrátný u Piláta. Proto byl pojmenován Ahasver a byl to švec.

Počátkem 17. století se rozběhla masová produkce a distribuce spisu Kurzte Beschreibung, srovnatelná do té doby pouze s produkcí Faustovi knihy. Nejen v němčině, ale také ve vlámsčině, francouzštině, spis putoval také do Anglie a Skandinávských zemí. Rychlost šíření byla tak pozoruhodná, že právě ve Skandinávských zemích se „novinka“ o Ahasverovi roznesla ještě předtím, než se v těchto zemích Židé vůbec usídlili.

Jednalo se o jakousi německou propagandu křesťanství, vyvolanou lutheránskými vlivy. Potulný Žid je nositelem dobrých zvěstí, že Ježíš Kristus zemřel na kříži, aby zachránil lidstvo a on je toho skutečný svědek, který všechno viděl na vlastní oči. *„Luther považoval svou reformovanou verzi křesťanství za poslední slovo ve zjevení pravého náboženství a usiloval o konverzi židů na svou novou víru. Podle jeho názoru už židům nic nebránilo v přijetí této "očistěné" víry. Židé ale Luthera zklamali, a tak se z něj v druhé fázi života stal vášnivý antisemita, například v roce 1543 vydal spis O židech a jejich lžích. Příběh souvisel také se vzrůstem protižidovských nálad kolem roku 1600, kdy měl údajně přijít Antikrist, jemuž měli židé pomáhat. Kolem roku 1666 měl zas podle některých výkladů Zjevení 13,18 nastat druhý příchod Krista. Právě proto měl v této době Ahasver přijít do křesťanské Evropy, aby zde očekával své vysvobození.“*⁶

1.4 Pojmenování

Od té doby se legenda šířila ve všech zemích, dostalo se jí přes sto dvacet různých verzí. Co se týče pojmenování, tak to se odvíjelo podle toho, jak byl Ahasver vnímán, buď tedy putoval časem a nebo prostorem. Jak uvádí Jan Fingerland⁷ bývá v germánských zemích označován jako věčný Žid, stejně jako u nás, protože se k nám legenda dostala z Německa. Německy Der Ewige Jude, v holandštině De eeuwige Jood. V románských zemích se nazývá jako putující Žid, francouzsky Le Juif Errant, španělsky Ebreo či Judío Errante či také italsky

---

⁶ FINGERLAND, J.: *Ahasver – věčně na cestách*. Teologie & Společnost, 3/2005, /cit. 10. ledna 2012/
© Centrum pro studium demokracie a kultury 2001-2012
<http://www.cdk.cz/ts_i.php?pg=clanky&cl=92>

⁷ FINGERLAND, J.: *Ahasver – věčně na cestách*. Teologie & Společnost, 3/2005
© Centrum pro studium demokracie a kultury 2001-2012
<http://www.cdk.cz/ts_i.php?pg=clanky&cl=92>

Ebreo errante. Známý je anglický výraz The Wandering Jew, tedy také putující, protože se do Velké Británie dostal přes francouzštinu. Co do jeho vlastního jména bývá vedle Malcha, Cartaphila, Josefa a nejnámějšího Ahasvera pojmenován Francouzky Isaac Laquedem, v Itálii to byl Buttadaeus či Buttadeo, v překladu jako ten kdo udeřil Boha. Ve Španělsku to je Juan Espera en Díos, v Rusku Falas, Fanjas nebo Kalos.

1.5 Věčně na cestě

Věčný či bloudící Žid se pohyboval v různých zemích po celém Světě. Tady je jen částečný výčet míst, kde byl spatřen. „V roce 1547 v Hamburku, ve Španělsku v roce 1575, Vídni 1599, Lübecku 1601 a 1603, Praze 1602, Bavorsku 1604, Ypres 1623, Bruselu 1640, 1766 a 1774, Lipsku 1642, Paříži 1644, Stamfordu 1658, Astrachani 1672, Frankensteinu 1676, Mnichově 1721, Altbachu 1766, Newcastlu 1790. Naposledy byl podle *Desert News* z 23. září roku 1868 viděn ve Spojených státech, když v Salt Lake City navštívil mormona O'Gradyho.“ Legenda o bloudícím Židovi se snad stala Židům osudným. „Ve 14.-16. století byli židé po celé Evropě přesouváni z místa na místo, byli to - doslova - "bludní židé". V roce 1290 byli vyhnáni z Anglie, v letech 1306-1394 byli zas opakovaně vypuzeni z Francie, v roce 1400 z Prahy, 1420-93 z Rakous, 1492 ze Španělska, 1497 z Portugalska, 1498 a 1506 z Provence, 1424 a 1519 z některých německých států atd. - ani tento výčet není úplný. Tak se do evropské obraznosti otiskla zkušenost s židy jako těmi, kdo jsou v neustálém pohybu po světě.“⁸

1.6 Z židovského hlediska

Věčný Žid, neboli Ahasver jako kulturní fenomén, nikdy nepatřil mezi židovské tradice, ba naopak byla tato postava vytvořena v antisemitském duchu. Židovská kultura nikdy neakceptovala tuto legendu jako pravdivou historickou událost. Nicméně Židé této legendy využívali ve svůj prospěch. Postavu potulného Žida používali ne v jeho narativní formě, ale spíše symbolicky a alegoricky. Symbol potulného Žida se objevuje, jak chronologicky, tak geograficky v souvislosti s osvobozujícími tendencemi. To je spojeno s přijetím židovských hodnot a kultur od zemí, ve kterých se Židé usidlovali, což je vidět

---

⁸ FINGERLAND, J.: *Ahasver – věčně na cestách*. Teologie & Společnost, 3/2005, /cit. 12. ledna 2012/
© Centrum pro studium demokracie a kultury 2001-2012
<http://www.cdk.cz/ts_i.php?pg=clanky&cl=92>

hlavně v případě Německa. Adaptace věčného Žida v ostatních zemích způsobila změnu pohledu na Židy, což bylo samotnými Židy přijato.

Francouzsko-italský básník Eduardo Roditi⁹ píše o Židech, že jsou vypočítaví a manipulativní. Nejedem Žid se prý pokoušel využít důvěry naivních pohanů tvrzením, že právě on je tím legendárním věčným Židem a měla by mu být poskytnuta pohostinnost, na rozdíl od ostatních Židů, kterým bývá odpírána. Tento rozdíl v pohostinnosti svědčí o mravní výchově samotné. Skutečnost, že potulný Žid je vlastně kající, který ve skutečnosti přijal křesťanství a Ježíše Krista, jej dělá hodným lidské laskavosti. Toto se zdá být hlavní funkcí křesťanské legendy o Ahasverovi, že se Židy bude jednáno jako s lidmi pouze a jedině tehdy, pokud konvertují ke křesťanství.

Již v první polovině 19. století byla postava Ahasvera považována židovskými intelektuály za nevhodné téma pro židovskou literaturu. Ludwig Philipsson¹⁰ neschvaloval toto téma, protože reprezentovalo Židy jako hříšníky a trpitele. Tyto snahy chtěly zlomit spojení mezi Ahasverem a Židy. Snaha možného vymícení obrazů Židů jako Ahasverů bylo v roce 1840 nahrazeno sebeironickým obrazem Ahasvera, v němž je vlastní židovská identita nahrazena „Němectvím“.

Jeden ruský židovský básník ve své básni srovnává svůj vlastní osud, vyhoštění z Ruska, s osudem věčného Žida. Obecně by se dalo říci, že hodnoty přidělené Ahasverovi židovskými spisovateli odpovídají jejich vlastnímu přesvědčení. Proto v roce 1901 vrchní belgický rabín A. Bloch¹¹ vyjádřil svůj pohled na Židy jako distributory univerzálního bratrství a vzhledem k tomu, že tyto ideály nebyly dosud naplněny, musí věčný Žid putovat dál.

Potulný Žid je věčný cizinec, který sebou nese kognitivní svět. Je konkrétním nositelem intimního mýtického vědomí, které je pro křesťanskou společnost posvátné. Proto je pro Židy a křesťany zároveň ztělesněním strachu z toho, že věčný Žid může mít znalosti o jejich vlastních starověkých symbolech, ke kterým oni sami nemají přístup.

1.7 Oblíbené téma

Postava věčného Žida se stala námětem mnoha uměleckých děl. Byla symbolem věčného bloudění a osamělosti. Od poloviny 18. století a hlavně s nástupem romantismu se

---

⁹ RODITI, E.: *Wandering Jews*, Commentary, 1979

¹⁰ PHILIPSON, L.: *Literarische Nachrichten*, Allgemeine Zeitung des Judenthums IV, 1840

¹¹ BLOCH, A.: *Le Juif-Errant*, Committee de Conferennces Juives, Bruxelles, 1901

začíná příběh rozvíjet nejen v literatuře, ale i v dalších uměleckých oborech, jako je výtvarné umění, hudba a divadlo. Přestává být interpretován ve striktní podobě a rozvíjí se v různých polohách.

Z literárních autorů bych například jmenoval George Gordona Byrona (Kain a Prometheus), Percyho Bysshe Shelleyho (Královna Mab), Hanse Christiana Andersena (Ahasverus) nebo Guillaume Apollinaire, který napsal knihu Pražský chodec, kde popisuje setkání s legendárním věčným Židem v Praze na počátku 20. století. Dalším vynikajícím autorem je Francouz Eugena Sue, v knize jménem Věčný Žid. Zde je hlavní hrdina věčný Žid představen jako kladná postava, zápornou postavou je zde naopak jezuita. Ve své době sklidil román veliký úspěch a dokonce byl i zfilmovaný. Z českých autorů bych zmínil Jaroslava Vrchlického s dílem Jarní zpěv Ahasvera, kde utrpení a strádání hlavního hrdiny spěje k pravému štěstí svobody. Dalším autorem s tímto tématem je Václav Bolemír Nebeský s rozsáhlou básní Protichůdci. Z mladších autorů bych zmínil Pavla Vrba (Můj Ahasver) nebo Janu Divišovou (Rubín věčného Žida Ahasvera).

Téma věčného Žida bylo také zajímavé pro hudební skladatele. Například Francouz Jacques Fromental Halévy složil operu Věčný Žid a na stejné téma napsal operu také Brit Robert Saxton.

Za zmínku také stojí úsměvný film Jaroslava Kvapila Ahasver z roku 1915, kde jistá malířka hledá model pro svůj obraz věčného Žida. Následně najde zarostlého tuláka, dá mu menší zálohu a domluví si s ním schůzku v ateliéru. Jenomže mezitím tulák za obdržené peníze navštíví holiče.

Z výtvarného umění jsou nejvýznamnější malíři Caspar Friedrich David, Gustave Courbet, Marc Chagall či Gustave Doré se svými rytinami, které zřejmě nejvíce ovlivnily představu lidí o tom, jak věčný Žid vypadal.

Z českých autorů, kteří se zabývali tímto tématem bych zmínil Františka Hudečka, člena Skupiny 42. První jeho námět tohoto druhu je patrný v díle Osamělý, kde je v tmavém šerosvitu naznačena zezadu schoulená postava. Další jeho významné dílo na toto téma je série obrazů Noční chodec. Jedná se o sérii obrazů, jejichž společným rysem je opět postava stojící ve tmavém prostoru. Dalším Hudečkovým obrazem je Svědek, který by tematicky zapadl do série Nočních chodců. V těchto dílech nalézáme mnoho společných rysů a symbolů, například kříže, či šesticípé a osmicípé hvězdy. Postavy jsou zobrazeny vždy samostatně a v nočním městě. Liší se hlavně tím, že jsou buď schoulené nebo se vytahují k nebi.

Jedním ze současných umělců zabývajících se věčným Židem je malíř Ivan Bukovský a mezi léty 2003-2007 namaloval několik obrazů s názvem Ahasver. V několika případech se jednalo o sedící hubenou postavu starého muže s typickým židovským nosem s překříženýma rukama na stehnech. V jednom případě jako by byla postava v polospánku či meditaci provedené v hnědých přírodních odstínech. Další sedící Ahasver je obrýlený shrbený stařec s málo vlasy, který jakoby psal. Obličej má hubený a protáhlý, je hodně oblečený ve skromném šatstvu. Je vyvedený v šedohnědých valérech.

Další Ahasveři bývají zobrazení ve stoje s typickou holí jako chodci. Někdy bývají provedeny v jedné převažující barvě jindy kombinací mnoha barev. Ale vždy jsou zobrazení anfas v centru obrazu, více či méně stylizovaní.

1.8 Pravdivost legendy

Postava věčného Žida byla zřejmě vytvořena jako fiktivní postava. V každé době měla své příznivce a odpůrce mezi věřícími, nevěřícími a historiky. Její rozmach byl způsoben lutheránskou reformací a spisem Kurtze Beschreibung. Jeden z kritiků, který zpochybňuje tento spis je Avram Andrei Baleanu, který uvádí: *„autor je v očích druhých upřednostňován na základě úspěšnosti publikovaného díla, které upoutává pozornost veřejnosti na základě odhalení senzační skutečnosti, do které jsou zainteresováni jak evangelíci, tak historikové. Cartaphilus se proměňoval na The wandering Jew“* ačkoliv *„britští spisovatelé historie nikdy netvrdili, že byl Židem“* a *„Buttadeusovi, jehož národnost nebyla nikde přesněji zmíněna, byla přiřknuta židovská národnost“*¹² Legenda byla rozšířena v souvislosti popularizace tištěného slova a jejím účelem bylo mít hmatatelný důkaz o pravdivosti křesťanské víry.

---

¹² SHOEPS, J.H. - SLOER, J.: *Antisemitismus, Vorurteile und Mythen*, Munchen, 1995

2. Bludný Holand'an

2.1 Různé legendy

Bludný Holand'an. Tak bývá označována strašidelná loď bez posádky nebo v některých případech kapitán lodi. Je to loď, která je schopna plout rychlostí blesku, bez jediného poryvu větru. Pluje na hladině i pod hladinou, většinou se z nenadání objeví a také náhle mizí. O Bludném Holand'anovi se traduje několik různých legend. Všechny vycházejí ze stejného základu a to, že v roce 1641 jistá holandská obchodní loď vracející se z cesty z Asie do Amsterdamu, musí obeplout pusté a opuštěné místo mys Dobré naděje, kde panuje hodně nepříznivé počasí, velká bouře, mračna, déšť, silný vítr a vlny dosahující až na palubu. A tady se legendy rozvětvují.

Ta nejmírnější praví, že námořníci nestačili odčerpávat vodu z lodě a chtěli se vrátit, ale kapitán se rozhodnul nevzdát, připoutal se ke kormidlu a křičel: "U všech d'asů, ten mys obeplujeme, i kdyby to mělo trvat do Soudného dne!" Náhle loď narazila na skaliska a ztroskotala. A od té doby se objevuje u mysu Dobré naděje vždy, když je bouře. Pro posádky lodí plující poblíž, které ji spatří, bývají následky zpravidla zcela zničující.

Další legenda vypráví o nerudném kapitánovi, který vede bujarý život, rád holduje alkoholu. Loď se plaví opět v bouři okolo mysu Dobré naděje, posádka žádá kapitána o změnu kurzu, ale ten je neústupný, kleje a nadává: „Ten zatracený mys obepluji i kdyby to mělo trvat do Soudného dne“. To vede ke vzbouření posádky, jenomže to kapitána ještě více naštvě a zastřelí vůdce buřičů. V ten okamžik se na palubě objeví tajemná postava, která se snaží kapitána nejdřív po dobrém umravnit, ale kapitán si z toho nic nedělá a dokonce vztáhne zbraň proti tajemné postavě. Při výstřelu exploduje zbraň kapitánovi v ruce a ještě ho tajemná postava vezme za slovo a prokleje ho, že bude brázdit moře u jihoafrického pobřeží až do konce světa, nebude moci vystoupit na pevninu a zničí každou loď i s posádkou, která ho jen zahlédne.

Další verze příběhu už nejsou tak „kruté“. Dovolují kapitánovi každých sedm nebo deset let, někde se dokonce uvádí každých sto let, vystoupit na pevninu, aby hledal svoji lásku. Také fakt, že každá loď, která jen spatří Bludného Holand'ana najde zkázu je přehnaná, pak by se historka nemohla ani šířit, protože by nebyli žádní svědci. Kapitán měl v sobě zakořeněno nejen zlo, ale i dobro a podle jeho momentální nálady byla spatřená loď buď potopena, nebo ušetřena.

V jiné pověsti zase propuká na lodi mor a posádka se snaží zakotvit v některém přístavišti, ale žádné město je nechce přijmout a tak celá posádka i s kapitánem umírá a promění se na loď duchů, která musí brázdit moře u mysu Dobré naděje na věky věků.

2.2 Objevuje se několik jmen

Další podstatná věc, která se mnohokrát liší, je kapitánovo jméno. Někdy bývá považován za kapitána Bludného Holanďana von Falkenberg, což byl ale kapitán jiné zatracené lodi, brázdící Severní moře a ne jižní Atlantik. Nejčastěji bývá zmiňováno jméno Hendrik van der Decken, což byl skutečný holandský mořeplavec. Toto jméno mívá také různé varianty jako například Philip Vanderdecken, nebo jen Vanderdecken. Zmiňují se také další jména – van Demien, van Straaten, van Dam. Dalším holandským kapitánem byl Bernard Fokke, který byl proslulý svou až nepřirozenou námořnickou dovedností a tak si o něm ostatní mořeplavci mysleli, že uzavřel smlouvu s ďáblem.

Legendu o Bludném Holanďanovi si předávají lidé z generace na generaci už více než tři sta let. Je tedy velmi těžké, ba nemožné poznat, která je ta původní.

2.3 Existují skuteční světci?

Svědků, kteří spatřili údajného Bludného Holanďana je mnoho. Nejčastěji bývá přízračná loď spatřována za bouře v okolí mysu Dobré naděje. Nejslavnějším svědkem byl člen královské rodiny z Walesu, princ George Frederick, pozdější král George V., který se na lodi Bacchante plaví coby poddůstojník. V noci 11.července 1881 posádka lodi a další dvě lodě z flotily, spatřují přízračnou loď a George Frederick si do svého deníku poznamená: "*Ve čtyři hodiny ráno se před naší přídí objevil Bludný Holanďan. Z lodi vycházelo divné červené světlo, jako by to byl přízrak. Stožáry byly jako v ohni, ráhnoví a plachty byly jasně vidět, přestože byla loď 200 yardů daleko...*"¹³ Námořníci, kteří podle legendy spatří Bludného Holanďana, mají zemřít. V tomto případě tragicky zahyne námořník, který jako první spatřil bludnou loď a záhy také umírá velitel flotily. Je to snad náhoda?

Dalším údajným svědkem je posádka lodi Leven, s kapitánem W. F. W. Owenem. Ten popisuje setkání s lodí, která se z počátku tváří jako sesterské plavidlo Barracouta, ale nereaguje na výzvy. Když se pak po několika dnech obě lodě setkávají v přístavu, vyjde

---

¹³ DUCHAŘINA, S.: *Bludný Holanďan*, Svět tajemství a záhad, 23. leden 2011, /cit. 1. únor 2012/ <http://karotechia.blog.cz/1101/bludny-holandan>

najevo, že se Barracouta plavila úplně někde jinde. Posádka je přesvědčena, že šlo o Bludného Holanďana.

S přízračnou lodí se také údajně setkává kapitán a později anglický spisovatel Frederick Marryat, který poté píše knihu „The Phantom Ship“, v českém překladu „Bludný Holanďan“.

Také ve 20. století se objevují zprávy o tajuplné lodi. Například příběh rybáře, který se se záhadnou lodí téměř srazil, ale těsně před nárazem příšerná loď mizí, jakoby pod hladinu.

Dalších šedesát svědků je z pláže False Bay poblíž mysu Dobré naděje. Všichni se shodují, že viděli podivnou loď ze 17. století, která záhadně zmizí.

Další dvě důvěryhodná svědectví, nezávislá na sobě, jsou z okolí Kapského města. První setkání se údajně odehrává s flotilou německých válečných ponorek, pod velením admirála Karla Dönitze, který si do svého deníku napsal: . „*Ti muži tvrdí, že budou raději čelit veškeré síle spojenecké flotily v severním Atlantiku, než druhému setkání s tím fantomem.*“¹⁴

Druhý případ se odehrál na anglické bitevní lodi Jubilee, přibližně ve stejném čase. Starou obchodní plachetnici pozorují důstojník Davies a třetí důstojník, anglický spisovatel Nicolas Monsarrat. Snaží se s lodí navázat spojení, ale marně. Záhadná loď míří přímo na ně a jako v předchozím případě, těsně před srážkou mizí.

2.4 Existuje rozumné vysvětlení?

Mys Dobré naděje je pomyslnou vstupní branou ze západního světa do orientu. Střetávají se zde dva proudy studený Benguelský a teplý Agulhaský a v tomto střetu je moře nevyspítatelné. Vyskytuje se zde tzv. konfusní vlnění vody a vlnobití v tomto místě je naprosto nepravidelné. Na pobřeží často dorážejí vlny vysoké až sedmnáct metrů. U mysu Dobré naděje došlo přes pět tisíc ztroskotání lodí a nebyly to vždy jen staré plachetnice, ale i moderní vojenská plavidla. Němí svědkové jsou zde všude, na březích i pod hladinou. První nejvýznamnější mořeplavec, který tu zahynul, byl Vasco de Gama.

---

¹⁴ KABELÁČOVÁ, L.: *Hružostrašná loď duchů: Brázdí Bludný Holanďan vlny moří dodnes?*, 28.února 2009 /cit. 6. únor 2012/, Elizabeth Dragon, <http://dragon-online.blog.cz/0902/hruzostrasna-lod-duchu-brazdi-bludny-holandan-vlny-mori-dodnes>

Co se týče tajuplného přízraku, tak ten bývá vysvětlován jako samotný odraz či stín lodi, která ho spatřila. „Vědci se původ tajuplného přízraku snaží rozluštit již od 18. století. Nejčastějším vysvětlením je optický klam, takzvaná fatamorgána, která má vznikat specifickým odrazem slunečních paprsků od vodní hladiny. Tento optický jev podle vědců vzniká díky teplotní inverzi ve vrstvách vzduchu s rozdílnou teplotou. Když jsou spodní vrstvy chladnější, k čemuž dochází třeba v polárních krajinách nebo právě na moři, mohou se prý vzdálené objekty zrcadlit ve vzduchu. Jejich obrazy pak vypadají, jako by se vznášely. Bludný Holanďan je v anglicky mluvících zemích označován jako Flying Dutchman (Létající Holanďan) právě proto, že vypadá, jako by se vznášel nad hladinou. Je snad vysvětlením záhadného přízraku prostá fatamorgána? Tím by se prý daly osvětlit i případy, kdy fantom po přiblížení záhadně mizí...“¹⁵

2.5 Vděčné téma

Tématem Bludného Holanďana se zabývala nebo nechala inspirovat celá řada umělců, spisovatelů, hudebníků, malířů či filmařů. První zmínka o Bludném Holanďanovi je v knize A Voyage to Botany Bay od anglického spisovatele George Barringtona (1755-1804).

Dalším významným spisovatelem, který se zabýval legendou o Bludném Holanďanovi, je Heinrich Heine. V díle Paměti pana Schnabelewopského se bludného námořníka snaží z jeho kletby dostat žena, která z čisté lásky je ochotná obětovat svůj život, aby zachránila jeho. Bludný Holanďan vystupuje každých sedm let na pevninu s nadějí, že najde tu pravou. Nakonec však jeho loď mizí kdesi ve vlnách.

Touto novelou se nechal inspirovat hudební skladatel Richard Wágner, když napsal jednu z jeho nejznámějších oper nazvanou „Der Fliegende Holländer“, český název je „Bludný Holanďan“, doslovný překlad je Létající Holanďan. Příběh je situován do Norska někdy kolem roku 1650. Hlavní postavou je holandský námořník, který je kletbou nucen brázdit oceány. Jediné, co ho může zachránit, je věrná láska. Tu nachází u ženy Senty, která je odhodlaná věčného mořeplavce zachránit, i když je zasnoubena s jiným mužem. Holanďan se musí vrátit na moře a zoufalá Senta se vrhá z útesu do moře za ním. Tím je splněna podmínka Holanďanovy kletby a jeho loď se potápí. Duše Senty a Holanďana pak společně stoupají k nebesům.

---

¹⁵ KABELÁČOVÁ, L.: *Hružostrašná loď duchů: Brázdí Bludný Holanďan vlny moří dodnes?*, 28. února 2009 /cit. 6. únor 2012/, Elizabeth Dragon, <http://dragon-online.blog.cz/0902/hruzostrasna-lod-duchu-brazdi-bludny-holandan-vlny-mori-dodnes>

„Světová premiéra *Bludného Holanďana* se konala 2. ledna 1843 v Královském saském dvorním divadle v Drážďanech, dirigoval sám skladatel. Sentu ztvárnila slavná primadona *Wilhelmine Schröder-Devrient*. První uvedení v Praze se uskutečnilo ve Stavovském divadle v roce 1856 pod Škroupovou taktovkou. Není bez zajímavosti, že v Bayreuthu, Wagnerově operní svatyni, bylo toto dílo uvedeno až v roce 1901. Tehdy Sentu zpívala *Ema Destinová* a dirigoval *Felix Mottl*. V českém jazyce mohli diváci dílo poprvé slyšet v roce 1902 v pražském Národním divadle v překladu *Václava Judy Novotného*, za dirigentský pult vystoupil *Karel Kovařovic*.“¹⁶ Wágner legendu o Bludném Holanďanovi proslavil ze všech autorů nejvíce.

Další romantický autor je již zmíněný *Frederick Marryat*, který na toto téma napsal knihu „*The Phantom Ship*“, v české překlady jako „*Bludný Holanďan*“. Jako první věnoval pozornost Bludnému Holanďanovi v celé knize, respektive dvěma knihám, protože je tento dobrodružný román rozdělen na dva díly: *Tajemství moře*, kde se syn Bludného Holanďana *Filip Vanderdecken* dozvídá o svém otci (také *Filip Vanderdecken*) a vydává se ho na moře hledat, aby ho zachránil. Na cestách zažívá strastiplná dobrodružství. Příběh pokračuje druhým dílem nazvaným *Navždy zmizelá loď*, který je rovněž okořeněn věrnou láskou, ale tu hlavní hrdina ztratí. Jako už starý muž *Filip Vanderdecken* porazí svého největšího nepřítele a setkává se na lodi Bludného Holanďana se svým stále mladým otcem. Všechny podmínky byly splněny a kapitán je zbaven své kledby.

Jeden z mladších autorů inspirovaný Bludným Holanďanem je *Tom Holt*. Ve své nejznámější knize nazvané *Bludný Holanďan* vypráví, typicky britským humorem. „*Je až neuvěřitelné, do jakých potíží může člověka dostat pití. Stačí hlt z nesprávné láhve a z obyčejného holandského námořního kapitána se stane nešťastný nesmrtelník, který se toulá mořem a světem i se svou stejně postiženou posádkou. A co je ještě horší, nějaký Richard Wagner o něm napíše operu. V začátku své životní kariéry si ale založil životní pojistku. Před několika sty lety. Představte si ty následky, kdyby ji celou tu dobu platil! Anebo neplatil! A co s tím má co společného profesor Montalban, který se pokouší vyvinout universální deodorant? Nebo Danny Bennett, reportér BBC, který tuší, že tady není něco v pořádku? A co teprve Jane Dolandová, účetní u firmy, kde má kapitán Vanderdecken své účty a pohledávky? Cornelius Vanderdecken, Bludný Holanďan, ani v nejmenším netuší, že náhodné setkání, při němž v*

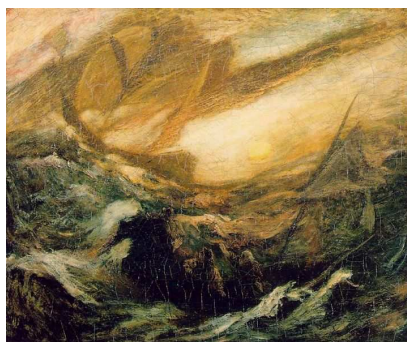
---

¹⁶ HERMAN, M.: *Vymyšlený Bludný Holanďan a Richard Wágner*, /cit. 6. únor 2012/

<http://www.seatplanet.eu/index.php/art/hudba/191-vymysleny-bludny-holandan-a-richard-wagner>

klasické anglické hospodě potká dívku Jane, by mohlo vést konečně tak či tak ke konci jeho prokletého života...“¹⁷

Z malířů maluje Bludného Holanďana například Američan Albert Pinkham Ryder v obraze nazvaném přímo „Bludný Holanďan“. Malíř vyrůstající na pobřeží Atlantiku byl silně ovlivněn mořeplavectvím a lovem velryb. Celá řada jeho obrazů zachycuje pohledy na moře.

V hudbě se tato legenda například ještě objevuje v písni „Jak Bludný Holanďan“ v podání Karla Gotta s hudbou Jindřicha Brabce a textem Petra Rady. Také Karel Kryl napsal píseň „Bludný Holanďan“.

Toto téma bylo rovněž vděčné pro filmaře. Zmíním alespoň dva hollywoodské trháky. První režiséra Alberta Lewina s názvem „Pandora a Bludný Holanďan“ z roku 1950, líčí příběh spíše v klasické formě. Druhý film „Piráti z Karibiku: Truhla mrtvého muže“ z roku 2006 je od režiséra Gore Verbinskiho.

2.6 Další bludná plavidla

Bludný Holanďan je nejznámější přízračná loď. Ale je to jediná tajuplná loď? Ne, je jich celá řada.

V první řadě bych se zastavil u lodi již zmíněného kapitána von Falkenberga. Ten prohrál svou duši v kostkách při hře s ďáblem a tak coby tělo bez duše brázdí moře a hledá svoji duši. Jedná se o oblíbenou německou středověkou legendu.

Další přízračnou lodí, tentokrát brázdící moře v okolí Velké Británie, je škuner Lady Lavibond. Loď byla na cestě z Anglie do portugalského Porta. Na palubě cestovala i čerstvá manželka kapitána Simona Peela, měla to být jejich svatební cesta, jenomže přítomnost ženy na lodi vede podle námořnické tradice ke smůle. Na palubě byl také kapitánův sok, první důstojník a toho podle legendy popadla žárlivá zuřivost a v nestřeženém okamžiku navedl loď na mělčinu, kde škuner ztroskotal a celá posádka zahynula. To se odehrálo v roce 1748 a od té doby bývá pravidelně každých padesát let Lady Lavibond spatřována jako přízračná plavidlo.

---

¹⁷ HOLT, T.: *Bludný Holanďan*, Praha, TALPRESS, 2003

Jiný zajímavý příběh se odehrává v Hořejším jezeře v Severní Americe. “ V kanadském přístavu Port Arthur na pobřeží Hořejšího jezera je rušno a okolím se rozléhá křik námořníků. Je 21. listopad 1902 a právě vyplouvá loď Bannockburn, která veze obilí do Midlandu na Huronském jezeře. Zkušený kapitán George Woods s posádkou 20 námořníků brázdí propojená kanadská jezera mnoho let, ale tentokrát do cíle nedorazí. O několik hodin později je parník spatřen asi 50 km jihovýchodně od ostrova Pasage, kde se míjí s lodí Algoquin kapitána Jamese Mc-Maugha. Ten hlásí, že ačkoli v oblasti řádí bouřka, Bannockburn si vede dobře, a zdá se, že mu nehrozí žádné nebezpečí. Když se však jeho směrem podívá po pár minutách, je parník pryč. Mc-Maugh se domnívá, že jen zmizel v mlze. Později však vychází najevo, že zmizel beze stopy!

Jaký osud Bannockburn potkal? Vyšetřovatelé dlouho zkoumají příčiny zmizení parníku a nabízejí různé scénáře, co se s ním mohlo stát. Záhada přesto není nikdy vyřešena. Parník by se tak asi zařadil na seznam desítek dalších lodí, jež zřejmě prohráli boj s bouří. Kdyby však nebylo podivné události, k níž došlo na Hořejším jezeře údajně roku 1903. Od soudného dne v roce 1902 se totiž Bannockburn ve vodách Hořejšího jezera zjevoval jako fantom. Zpráv o přízračné lodi Bannockburn navíc neustále přibývá, takže získává přízvisko: "Bludný Holanďan z Hořejšího jezera" a její spatření je považováno za špatné znamení. Všichni očití svědci přitom vyprávějí stejný příběh - parník se objeví znenadání, chvíli pluje poblíž a pak náhle zmizí. Mnozí kanadští námořníci prý dodnes věří, že Bannockburn tehdy vjel do jakési magnetické bouře a byl snad přenesen do jiné dimenze, kde bloudí dodnes a jen občas se jako přízrak zjeví v našem časoprostrou. “¹⁸

Zmíním ještě jeden příběh, odehrávající se v Islandu v Kanadě. Kapitán Oskar M.Jonson se plaví na parníku S.S.Valencia léta páně 1903. Je nádherné počasí a loď se právě plaví okolo mysu Mendocino, na palubě je sto osm cestujících a šedesát pět členů posádky. Náhle se počasí změní k nepoznání, je silný vítr, déšť a mlha. Bouře je tak silná, že se loď dostane úplně mimo svůj kurz, až k pobřeží ostrova Vancouver, kde uvízne na útesech. Kapitán dává rozkaz k evakuaci, nechává spustit záchranné čluny, která mají kapacitu dvě stě třicet pět míst, takže je tu reálná šance zachránit všechny členy posádky. Jenomže ze šesti člunů se ke břehu dostane pouze jeden s dvanácti členy a z těch přežije devět lidí. Zbytek posádky zůstává na S.S.Valencii. Na pomoc připlouvají čtyři lodě, kterým se daří zachránit

---

¹⁸ PARANORMAL: Bludný Holanďan není sám! - Bludná plavidla, © 2012 eStránky.cz, /cit. 19. únor 2012/
<http://www.paranormal-activity.estranky.cz/clanky/bludny-holandan-neni-sam----bludna-plavidla.html>

dvacet osm lidí ze ztroskotané lodi a devět lidí ze břehu. O sedm let později je na stejném místě spatřen přízrak parníku S.S.Valencia. Opakuje se snad zkáza lodi stále dokola?

3. Realizace

3.1 Inspirace

Téma, které jsem zvolil pro tuto práci mě provází už delší dobu. Je pro mě zcela fascinující představa věčného tuláka, který se podle různých legend něčím provinil a následně si svůj trest odpykává věčným blouděním po světě. Fascinují mě historické artefakty, na kterých je patrné působení zubu času. Já jako keramik a restaurátor keramiky jsem se hlavně ve škole dostával do přímého styku s historickou keramikou. Pracoval jsem s hodně cennými kusy například z míšeňského porcelánu, ovšem nebylo to pro mne tak vzrušující jako restaurovat, přesněji řečeno konzervovat středověké a nebo ještě lépe pravěké keramické nádoby. A jak jsem pracoval s těmito starými věcmi, postupně jsem si uvědomoval, že tyto věci získaly svůj půvab až po stovkách či tisících let.

Například loštické poháry. V podstatě je zná celá kulturní Evropa z obrazu Hieronyma Bosche. Jsou zajímavé nejen svým plastickým dekorem, ale zejména vrstvou povrchové úpravy, která má výtvarné vlastnosti lazurových olejomalb. Glazura je tmná, hluboká, někde kovově lesklá a v jejích hloubkách můžeme identifikovat různé barevné tóny.

Ve svém oboru se snažím objevovat stále nové a nové věci. Hodně experimentuji, často metodou pokus omyl, nicméně jak už to bývá, tak i ty nepovedené pokusy mohou být senzací nebo aspoň inspirací pro další tvorbu. Já se zabývám replikami středověké keramiky a pokoušel jsem se o už ve své době velmi cennou loštickou keramiku, typickou svým puchýřkovitým povrchem. Dočetl jsem se, že puchýře jsou způsobené obsahem nějakého železitého nerostu (například pyritu) v hlíně. Byla tedy výzva sehnat „kočičí zlato“ a vyzkoušet to. Pyrit se zhruba při 1200°C začíná tavit a vyvře z hlíny. Některé pokusy se docela povedly, ale u jiných, které byly vystaveny vyšší teplotě, se pyrit už vytavil a vyloženě vytekl z hlíny. Tento moment mě inspiroval pro volbu charakteru povrchu keramických objektů. Mimochodem nejnovější podrobná analýza složení hmoty loštické keramiky prokázala, že to nebyl pyrit, ale převážně nerost granát almandin.

Z počátku jsem měl jasno pouze v tom, že práce bude vyrobena z keramiky, protože ze všech výtvarných aktivit keramice rozumím nejvíce. Při vyslovení slov Bludný Holanďan si většina aspoň trochu zasvěcených lidí včetně mě představí nějakou tajemnou loď.

Je tedy zřejmé, že loď se v představách lidí stává jakýmsi symbolem nekonečného putování. (Ahasver stejně jako Bludný Holanďan už byli za svoji éru mnohokrátě spodobněni.

V některých případech se o to zaslouhují „pouze“ jako inspirace, také bývají zobrazováni v silně abstraktní či stylizované formě a nebo se zobrazovali v konkrétní podobě, v případě Ahasvera jako shrbený zarostlý stařec, odpovídající původnímu přesnému popisu z vyprávění údajných svědků. Bludný Holanďan bývá zobrazován jako jakýsi fantom či přízrak někdy nejasného tvaru často s cáry plachet).

Taková bludná loď, která brázdí moře věky, je hodně zašlá, prohníla s mnoha defekty. V dětství jsem rád četl vedle klasických „foglarovek“ také knihy s námořnickou tematikou. Dostala se mi do ruky kniha „Bludný Holanďan“ od Fredericka Marryata a to bylo první setkání s touto legendou, která mě naprosto fascinovala. Samotné moře je rájem tajemství a ještě když se k tomu přidá příběh s nekonečným koncem. Vždy mě fascinovaly ztroskotané vraky lodí, opředené mnoha tajemstvím. Ztroskotaných lodí ať pod vodou nebo na březích je mnoho. Ztroskotaná loď je úžasný objekt, ale na rozdíl od Bludného Holanďana má jeden podstatný nedostatek a to, že nemůže už nikdy plout. Bludný Holanďan může být v jakémkoliv stavu a přesto může plout rychlostí blesku na hladině nebo pod ní. Loď může být spojena s mnoha symboly. V první řadě s cestováním, objevováním nových kontinentů. Loď může být symbolem cizokrajných, exotických surovin. Například rum, tolik oblíbený v Karibiku, ne náhodou nese na své etiketě plachetnici. Loď může být také symbolem dobrodružství, pirátství nebo válečných výprav. Loď bývá spojována také se smrtí, vždyť Charón převážel na své lodi mrtvé do podsvětí. Také Bludný Holanďan je symbolem smrti, ale možná ještě více symbolem věčnosti. Na věky brázdí moře nebo odpočívá kdesi na dně. Vedle Bludného Holanďana může být symbolem trvání v čase také keramika. Ta může ležet na mořském dně vedle Holanďana a být němým svědkem.

A tak vznikl koncept o souboru tří podobných, v různých detailech variovaných objektů lodí. Tvarově a proporčně jsem vyšel právě z jednoho historického typu holandské lodě, jejíž proporce se přímo nabízely pro základní realizační techniku klasickým točením na hrnčířském kruhu. Způsob povrchové úpravy jsem měl již ověřený.

3.2 Technika

Od začátku jsem měl v plánu, že lodě budou vyrobeny s pomocí hrnčířského kruhu. Centrální půdorysy keramických výrobků se samozřejmě dělají nejdokonaleji na kruhu.

Předměty vytočené na kruhu si získají typický charakter, jasnou a čistou formu. Spirála vzniklá točením dodává předmětu dynamiku. Vytočené tvary si i po různé transformaci mohou zanechat dokonalou křivku. S vytočeným kusem hlíny se dále dají dělat různé změny, jako deformace, tvarování do úplně jiných tvarů, prořezávání a přitom to může být zakončeno jasně a čistě, což se u ručního modelování podaří jen velmi obtížně.

Touto technikou, tedy točením různě velkých a tvarovaných polotovarů následně deformovaných, prořezaných, slepených a domodelovaných vznikly postupně všechny tři lodě. Velikost byla přizpůsobena velikosti pece, což je sedmdesát centimetrů na délku a i tak byla manipulace s loděmi, hlavně v suchém stavu při transportu do pece velmi obtížná. Lodě byly vyrobeny ze šamotové hlíny, dvě z nich s přídavkem pyritu a třetí v kombinaci s porcelánem. Byly vypáleny jednožárově (bez klasického přežahu) v peci vytápěné dřevem na teplotu 1200°C a 1300°C.

3.3 Způsoby výpalu

Pálení ohněm patří samozřejmě k nejstaršímu způsobu pálení keramiky, a jak už jsem zmínil zřejmě nejstarší vypálený kus hlíny na světě je Věstonická Venuše stará 30 000–25 000 let př.n.l. Dalo by se říci, že se jedná o primitivní metodu, ale opak je pravdou.

V dnešní době je nejběžnější vypalování keramiky v elektrických pecích, je to pohodlné, velmi spolehlivé, ale ne příliš kreativní. Každý kus je stejný, samotný výpal neovlivní konečný vzhled výrobku. Další způsob, už méně častý, je výpal plynem, kterým se pálí hlavně kamenina a porcelán. Plynem a v peci na dřevo je možné měnit prostředí v peci, to může být oxidační nebo redukční. Redukční prostředí je způsobeno nedostatkem kyslíku a přebytečný uhlík odebírá chemicky vázaný kyslík ze střepu a glazury a tím zásadně mění barevnost. Například porcelánu to zaručuje jeho dokonalou bělost.

A tím nejméně využívaným je výpal dřevem. Je to velmi náročná technika, jak časově, tak energeticky. Je třeba mít určité znalosti a zkušenosti. Konečný vzhled výrobku je ovlivněn mnoha faktory jako dosaženou teplotou a výdrží, atmosférou v peci, kvalitou dřeva, ale také naložením výrobků v peci či počasím. I při použití stejných postupů a zachováním stejné křivky výpalu nemusí být výsledek vždy identický. Plameny procházející mezi výrobky samy „malují“ povrchy.

Výpal dřevem dovedli k dokonalosti už ve 14.století př.n.l. v Číně a dále ve Vietnamu, Koreji, Japonsku. V konstrukci jejich pecí s ležatým a později zvratným plamenem bylo možno dosáhnout teploty až 1300°C. Tyto teploty umožňovaly výpal vápenatých, popelových, živcových glazur nebo seladonu. V Evropě se kamenina začíná pálit od 15.století v Německu s typickou solnou glazurou.

3.4 Materiál

Keramický materiál lze rozdělit na pórovinu, kameninu a porcelán. Pórovina tvoří drtivou většinu veškeré keramické produkce, bohužel i v dnešní době. Zahrnuje veškerou pravěkou keramickou tvorbu, dále například majoliku, fajáns nebo bělninu. Od teploty 1200°C, záleží na žáruvzdornosti jílu, začíná keramická hmota slinovat a stávat se kameninou nebo porcelánem. Porcelán je ze všech keramických hmot nejušlechtlejší a svou kvalitou se blíží sklu, v tenké vrstvě je průsvitný. Střep kameniny a porcelánu je hutný s minimální nasákavostí i bez glazury. Odolávají kyselinám a drží teplotu. Na kamenině a porcelánu se používají daleko kvalitnější glazury, které dokonale přilnou ke střepu.

Při pálení dřevem nad 1200°C se využívá popelového náletu, který dosedá na výrobky. Popel reaguje s křemíkem obsaženým ve střepu vytváří tak sklovinu. Tato glazura je nejjednodušší a velice efektivní. Při delším výpalu, někdy až několik dní, záleží na velikosti pece, vznikají sklovité kapky stékající po výrobku.

3.5 Něco málo o lodích

Lod', respektive plachetnice patří mezi nejstarší dopravní prostředek nevyužívající lidskou nebo zvířecí sílu, ale sílu větru. Jejich počátky spadá do starověku do Indonésie, Egypta a Mezopotámie. Plachetnice byly využívány jako válečné, ale hlavně jako obchodní. Od 16. století se nejvíce používala galeona, což bylo velké a těžké plavidlo se třemi stěžni a vysokými boky, s tupě zakončenou záďí. V Holandsku se vyvinula flauta, menší třístěžňá loď s nízkým ponorem a typickým hruškovitým tvarem. Z flauty se vyvinula pinasa a fregata. Ty byly sice větší, ale štíhlejší a rychlejší. Měly hruškovitý tvar, rovněž se třemi stěžni.

3.6 Pracovní postup

Práce jsem započal přípravou materiálu, surový pyrit jsem musel rozdrtit na drobné kousky a vpravit je do hmoty důkladným proválením. Nejprve jsem začal točit, respektive postupně natáčet vlastní trup lodi, válec o průměru 28 cm a konečné výšce 70 cm zakončený dokulata. Na základní vytočenou a odsušenou část kachlice jsem postupně natáčel hlínu v podobě zploštělých obřích válečků. Nalepený pás hlíny se vždy přitočil a povytáhl do tenčí síly, tím se vše centricky srovnalo a vytvořila se spirála. Takto vytočenou jakoby homoly jsem ještě na kruhu z jedné strany zploštil širokým prknem. Poté jsem válec odřízl, přendal na podložku a položil.

Položený válec jsem musel před rozříznutím zapřít mezi pevnou oporu, aby se stěny nerozvalily do stran. Následně jsem tedy válec na vrcholu po délce rozřízl a začal tvarovat pomocí různých kulatých předmětů do hruškovitého tvaru trupu lodi. Následně jsem vytočil tři válce, sloužící jako základ pro stěžně. Tyto tři válce jsem vlepil na dno trupu rozmístěné rovnoměrně v řadě za sebou. Válce jsem mezi sebou a stěnami trupu propojil hlínou, abych vytvořil jakousi kostru a zároveň sloužící jako podpora pro palubu. Ta byla rovněž vytočena na kruhu jako rovná hodně široká kachlice, následně rozříznuta a rozložena do dlouhého plátu. Bylo by jednodušší takový plát rozválet ručně válečkem, ale ten by si nezachoval spirálu po točení. Mezitím jsem stupňovitě seřezal stěny trupu, tak že na zádi byla stěna nejvyšší a postupně k přídi se snižovala. Po zatuhnutí jsem plát vlepil do trupu.

Následně jsem se zaměřil na příď lodi. Ta po vytočení vypadala jako hrdlo džbánu nebo vázy s profilovaným okrajem. Z tohoto polotovaru jsem vyřízl a odstranil pás zabírající asi $\frac{1}{4}$. Poté jsem díl nalepil na příď trupu, tak aby křivka profilu plynule navázala a vzniklo tak esovité prohnutí. Přechod mezi lepenými částmi jsem vždy nechával přiznaný s výrazným otiskem palce.

Poté jsem pokračoval na zadní části lodi. Nejprve jsem zakulatil a začistil spodní partii a připravil si místo pro kajutu. Ta se skládala z několika částí. Tu hlavní jsem vytočil jako rovnou kachlici se stopou po točení a profilovaným okrajem. Plynulost kruhu jsem narušil čtyřmi vertikálními promáčklinami, vedené od spodu až po horní okraj. Z tohoto polotovaru jsem odřízl asi $\frac{1}{3}$, dále jej rozšířil a přilepil na záď lodi. Následovala výroba zábradlí vedené kolem kajuty. To jsem vytočil v podobě mísy, rovněž vertikálně promáčknuté a rozšířené a prořezané, tak aby přesně dolehlo na kajutu a v půdorysu korespondovalo s kajutou. Promáčkliny svedené do spodní části jsem zakončil volutou. Poté jsem točil střechu kajuty se středovou lampou. Spodní okraj byl rovněž profilovaný a zdeformovaný, tak aby se

zachoval půdorys kajuty s tím, že přední část střechy jsem seříznul do roviny. Nakonec jsem vytočil dvě menší boční lucerny a přilepil je nad vertikální promáčkliny na okraji střechy.

Následně jsem musel vyřešit nepříliš vkusně zaříznuté boční stěny. Vytočil jsem si nízku, ale hodně širokou kachlici s profilovaným okrajem. Tento profil jsem odřízl od kachlice, přeřízl a narovnal na desku. Z takto připravených profilů jsem vytvořil zábradlí. To bylo přilepeno z vnější strany, opět s přiznaným otiskem palce.

Na řadu přišly stěžně. Každý stěžň byl slepený ze tří vytočených kusů postupně se zužujících. Stěžně jsem lepil postupně přímo na připravený základ.

A v poslední řadě jsem se potýkal s výrobou plachet. Ta byla u každé lodi jiná a také asi nejvíce složitá. První variantu plachet jsem udělal jako stočené. Aby byly plachty co nejlehčí, vyválel jsem si tenký plát upravený do přibližného tvaru písmene U. Ten jsem sroloval, doplnil o detaily a přilepil na stěžně. Druhou variantou byly plachty nebo spíše jen cáry plachet visící volně dolů. A u třetí varianty jsem se pokusil o něco ne příliš obvyklého a to kombinaci kameniny a porcelánu. Ze začátku jsem si nebyl vůbec jistý jestli tyto rozdílné materiály vydrží vůbec pohromadě, protože každý má jiné smrštění. Také jsem chtěl, aby plachty měly charakter skutečné látky, ale po různých pokusech to stále nebylo ono. Rozhodl jsem se pro další neobvyklý kousek a to, že plachty udělám ze skutečné látky napuštěné licí porcelánovou hmotou. Bylo ale třeba vyrobit nejprve pokusný model, jestli se to vše vůbec může podařit. Z hlíny jsem vytočil menší stěžně. Porcelánovou hmotou jsem nechal nasáknout látku a zdeformoval jsem ji do podoby plachty. Porcelán má větší smrštění než šamotová hlína, a tak jsem plachtu nechal téměř zatuhnout, na rozdíl od stěžně, který byl co nejměkčí. Poté jsem plachtu přilepil ke stěžni a po vyschnutí jsem to nechal vypálit s první lodí. Model to vydržel, plachta se neutrhla ani nijak nepoškodila, tak jsem je mohl udělat na velké lodi. Postupoval jsem stejně jako u modelu. Plachty jsem nechal polospuštěné, tak aby jen stěžní mohly ve skutečnosti vykonávat svou práci.

Lodě se dále lišily spíše v detailech. Druhou loď v pořadí jsem dělal s úmyslem co největší destrukce. Bylo na ni použito více pyritu, do trupu a paluby jsem záměrně dělal díry, také zábradlí je více prořezané. Poslední loď s porcelánovými plachtami byla vyrobena v nejjistší formě bez použití pyritu. Zde byl hlavní důraz kladen na výpal.

3.7 Výpaly

Po důkladném vyschnutí bylo možné přistoupit k poslední a nejdůležitější fázi a to k jednotlivým výpalům. Výpal keramiky dřevem sebou nese největší riziko destrukce nebo v tom lepším případě to dopadne úplně jinak, než jsme čekali.

Pec ve které byly lodě vypáleny je postavena z pěnošamotových cihel, což je žáruvzdorný materiál, který dobře izoluje teplotu. Konstrukce pece je se zvratným plamenem. Příkládací otvor je z přední části a topeniště vede celou délkou pece. Na konci topeniště plamen vstupuje nahoru do pecní komory, kde projde celou pecí a na protější straně u dna komory plamen odchází do komína, který je vyveden ještě asi 70 cm nad pecí. Pec se nakládá z vrchu. Pro pálení je nejvhodnější měkké dřevo, naštipané na drobné třísky. Měkké dřevo má dlouhý plamen a rychle odhořívá. Nejvhodnější je smolné borové nebo smrkové dřevo.

Lodě byly do pece spuštěny na popruzích. Když bylo vše připraveno mohlo se začít s topením. Ze začátku se rozdělá malý ohýnek na kraji topeniště a pec se postupně začne vyhřívat. Nárůst teploty musí být hodně pozvolný, zhruba 100°C za hodinu. Postupně se oheň rozhořívá po celém topeništi. Při teplotě 600°C je už v peci vidět tmavě rudý žár a v keramické hmotě dochází ke ztrátě plastičnosti. Po této teplotě už nehrozí riziko prasknutí a výpal může pokračovat rychleji. Další nebezpečí nastává při kameninových teplotách. To začíná materiál slinovat, takže se náročné tvary mohou deformovat. Teplotu v peci jsem měřil čidlem napojeným na elektrický multimetr a žároměrkou. Čidlo nám zaznamená okamžitou teplotu naměřenou v daný okamžik a je dobré hlavně pro hlídání nárůstu teploty. Žároměrky jsou jednoduché a velmi přesné pomůcky na jednorázové použití. Vkládají se do pece a pozorují se k tomu určeným otvorem.

Lodě s přídavkem pyritu byly vypáleny na teplotu 1200°C, kdy se pyrit taví. Tyto byly vypáleny zakuřovanou technikou, používanou na hrnčířské zboží v pravěku, ale hlavně ve středověku. Jedná se o technologii, kdy se na závěr výpalu dosahuje silné redukce tím, že se pec naplní co nejvíce, pokud možno smolným dřevem a ucpe se topeniště a komín. V peci vznikají obrovské tlaky a přebytečný uhlík se dostane do pórů keramiky a vytvoří tak šedočerný zakouřený povrch. Dělal se to kvůli menší nasákavosti střepu bez glazury. Už při teplotách okolo 1200°C keramický materiál začíná slinovat a měknout. Důsledkem toho se stalo, že při výpalu první lodě se všechny tři stěžně položily dopředu. U této lodě se staly ještě další defekty a to, že odstřelilo několik střepů z přední spodní části trupu.

U zbylých dvou lodích jsem stěžně při výpalu zajistil žáruvzdorným drátem kantalem. Stěžně se sice mírně nahnuly, ale zůstaly stát.

Poslední loď s porcelánovými plachtami jsem vypálil na maximální možnou teplotu 1300°C. Důraz jsem zde kladl na dostatečný popelový nálet. Na mnoha částech se povrch oglazoval a na hraně stříšky kajuty vznikla krásná sklovitá kapka. Přestože se pohled povahy lišil od původní představy, měla glazura charakter starobylosti a patinu. Výpal této lodi byl nejdelší a trval bezmála deset hodin.

Závěr

Teoretická část práce umožnila ověřit si sílu legend a mýtů o lidském hledání, bloudění, nalézání, lásce i odpuštění. Příběh Ahasvera i Bludného Holanďana je archetypální. Je a bude neustálou inspirací pro nové generace tvůrčích lidí.

Na základě různě akcentovaných příběhů o Bludném Holanďanovi vznikl realizační koncept tří keramických objektů. Romantizující příběhy o bloudící lodi a historické reálie o různých typech námořních lodí poskytly inspiraci pro tvarovou stylizaci objektů.

Průběh realizace přinesl autorovi postupně tyto nové poznatky a zkušenosti: 1. točení nových tvarů a velikostí, 2. kombinace materiálů kamenina a porcelán, 3. práce s licí porcelánovou hmotou nasáknutou v textilií, 4. pálení takto rozměrných věcí. Vzniklé objekty tedy v sobě opravdu propojují teoretickou i praktickou rovinu práce. Tím se podařilo splnit původní záměr této tématické práce – vytvořit keramické objekty, které budou symbolizovat tajemnou a starobyitou loď.

Seznam použitých zdrojů

Literatury (tištěné zdroje)

- BELTON, R.a kol.: *Galerie světového malířství*, Dobřejovice, Rebo Produktions CZ, 2005, ISBN 80-7234-444-7
- BIBLE. *Písmo Svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad. Česká biblická společnost, Praha 2001
- BLOCH, A.: *Le Juif-Errant*, Committee de Conferennces Juives, Bruxelles, 1901
- DUCHEK, J.: *Pece na dřevo*, Keramika a sklo, 5/2004, ISSN 12113-5240
- HOLT,T.: *Bludný Holanďan*, Praha, TALPRESS, 2003, ISBN 80-7197-192-8
- MARRYAT, F.: *Bludný Holanďan- Tajemství moře*, Kroměříž, CENTA, 1999
ISBN 80-902587-1-9
- MARRYAT, F.: *Bludný Holanďan- Navždy zmizelá loď*, Kroměříž, CENTA, 1999,
ISBN 80-902587-1-9
- PHILIPPSON, L.: *Literarische Nachrichten*, Allgemeine Zeitung des Judenthums IV, 1840
- RODITI, E.: *Wandering Jews*, Commentary, 1979
- SCHOEPS, J.H, - SLOER, J.: *Antisemitismus*, Vorurteile und Mythen, Munchen, 1995, ISBN 3492037968
- ŠMÍROVÁ, P.: *Legenda o Ahasverovi*, Ostrava, 2008. diplomová práce (Mgr.),
OSTRAVSKÁ UNIVERZITA V OSTRAVĚ. Filozofická fakulta
- WAGNER, R.: *Bludný Holanďan*, Praha, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956
- WEISS, G.: *Keramika umění z hlíny*, Praha, Grada Publishing, 2007,
ISBN 978-80-247-1954-2
- ŽÍLA, K.: *Popelové glazury*, Keramika a sklo, 2/2004, ISSN 12113-5240
- ŽÍLA, K.: *Pórovina versus kamenina*, ceramicsART, 2/2002
- ŽÍLA, K.: *Průvodce keramika*, Praha, Grada Publishing, 2005, ISBN 80-247-0920-1

Internetové zdroje (weby)

- BESTIÁŘ:*Bludný Holanďan*, Pieter © 2000-2012, http://www.fext.cz/bestiar/bestiar_018.htm
- BUKOVSKÝ, I.: <http://www.ivanbukovsky.cz/>
- DUCHAŘINA, S.: *Bludný Holanďan*, Svět tajemství a záhad, 23. leden 2011,
<http://karotechia.blog.cz/1101/bludny-holandan>

GLENN, M.: *Artnuseum*, © 1999-2012 Martina Glenn, <http://www.artmuseum.cz/>

FINGERLAND, J.: *Ahasver – věčně na cestách*. Teologie & Společnost, 3/2005

© Centrum pro studium demokracie a kultury 2001-2012

http://www.cdk.cz/ts_i.php?pg=clanky&cl=92

HERMAN, M.: *Vymyšlený Bludný Holanďan a Richard Wágner*,

<http://www.seatplanet.eu/index.php/art/hudba/191-vymysleny-bludny-holandan-a-richard-wagner>

KABELÁČOVÁ, L.: *Hružostrašná loď duchů: Brázdí Bludný Holanďan vlny moří dodnes?*,

28.února 2009 /cit. 6. únor 2012/, Elizabeth Dragon, [http://dragon-](http://dragon-online.blog.cz/0902/hruzostrasna-lod-duchu-brazdi-bludny-holandan-vlny-mori-dodnes)

[online.blog.cz/0902/hruzostrasna-lod-duchu-brazdi-bludny-holandan-vlny-mori-dodnes](http://dragon-online.blog.cz/0902/hruzostrasna-lod-duchu-brazdi-bludny-holandan-vlny-mori-dodnes)

LECCOS: *Ahasver*, <http://leccos.com/index.php/clanky/ahasver#top>

PARANORMAL: *Bludný Holanďan není sám- Bludná plavidla*, © 2012 eStránky.cz,

<http://www.paranormal-activity.estranky.cz/clanky/bludny-holandan-neni-sam---bludna-plavidla.html>

SEKOPOTTERY: <http://sekopottery.cz/>

WIKIPEDIE: *Plachetnice*, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Plachetnice>

Příloha I. Seznam obrazové přílohy

1. První loď, boční pohled
2. První loď, boční pohled
3. Druhá loď, zadní pohled
4. Druhá loď, přední pohled
5. Druhá loď, detail
6. Druhá loď pod vodou
7. Třetí loď, boční pohled pravý
8. Třetí loď, boční pohled levý
9. Pohled na všechny tři lodě
10. Různé variace
11. Různé variace
12. Různé variace
13. Natáčení základní kachlice, pozdější trup
14. Položená homole, základ trupu
15. Vytvarovaný trup s přídí
16. Pohled na základ stěžňů a vyztužení
17. Stav po seřezání boků a přilepení kajuty
18. Doplněné zábradlí kajuty a boků lodi, prořezání trupu
19. Stav po přilepení 1/3 stěžňů, konečný stav kajuty
20. Konečný stav
21. Nakládání do pece
22. Pohled do pece
23. Pálení
24. Pohled do pece na žároměrky

Příloha II. Obrazová příloha

Č. 1

Č. 2

Č. 3

Č. 4

Č. 5

Č. 6

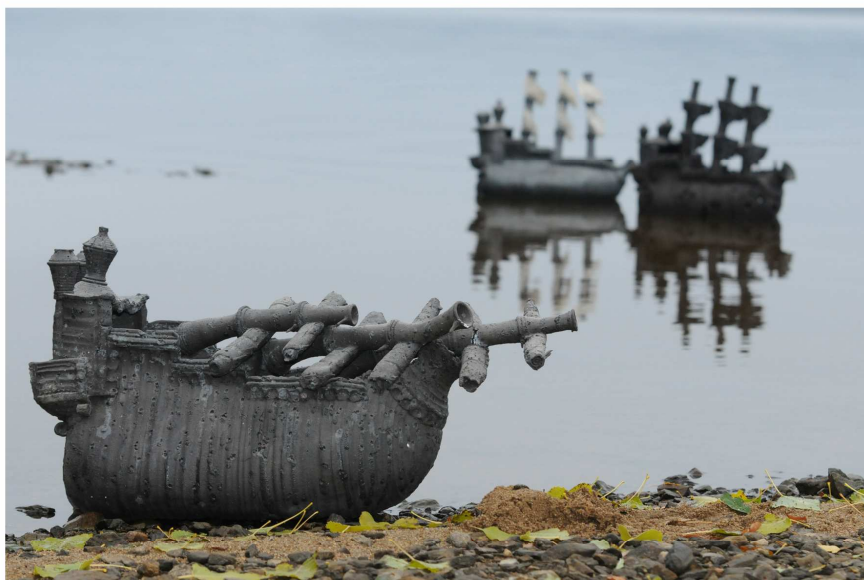
Č. 7

Č. 8

Č. 9

Č. 10

Č. 11

Č. 12

Č. 13

Č. 14

Č. 15

Č. 16

Č. 17

Č. 18

Č. 19

Č. 20

Č. 21

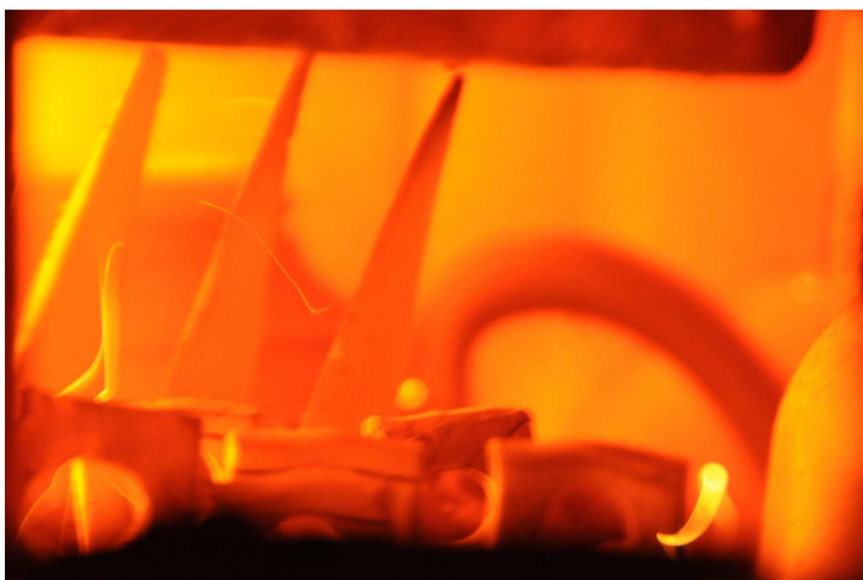

Č. 22

Č. 23

Č. 24